

Dariusz Adamczyk

Konieczność formacji katechety jako ucznia Chrystusa

Kieleckie Studia Teologiczne 7, 133-158

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dr hab. Dariusz Adamczyk – Kielce

KONIECZNOŚĆ FORMACJI KATECHETY JAKO UCZNIA CHRYSSTUSA

Jezus Chrystus skierował do Apostołów słowa: *Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata*» (Mt 28, 19n). Jest to nakaz misyjny. Jezus poleca, aby uczyli oni ludzi wszystkich narodów zachowywania Jego nauki. Jest to zadanie ewangelizacji. Ten obowiązek sformułowany przez Chrystusa, dotyczy nie tylko Apostołów, ale i całego Kościoła, który został posłany. Trudno jednak byłoby realizować misję Jezusa bez katechetów¹. Są oni urzędowymi świadkami wiary Kościoła².

Katechizacja jest procesem złożonym i wielowymiarowym. Istotną rolę odgrywają w nim: treść, podmiot – uczniowie oraz katecheta. Treść katechezy stanowi przekaz objawienia Bożego. Uczniowie są tymi, do których jest kierowana radosna nowina. Skuteczność katechezy należy rozpatrywać w aspekcie działania łaski Bożej. Istotną rolę w tym procesie spełnia jednak katecheta. Od jego postawy i dojrzałości osobowej zależy w dużym stopniu kształtowanie postawy religijnej uczniów³.

Katecheci uczestniczą w misji głoszenia słowa Bożego, którego pośrednikiem jest Kościół. Realizują oni zatem główny cel nauczania Kościoła, ponieważ przyczyniają się do jego rozwoju w świecie. Katecheci, otrzymując od Kościoła misję nauczania, stają się pośrednikami słowa Bożego. Owa posługa domaga się wierności przekazu. Głoszenie słowa Bożego budzi wiarę. *Przeto wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo*

¹ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja katechetów*, RT 6 (2005), s. 109.

² Por. E. Materski, *Katecheta*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. A. Szostek, B. Migut, E. Gigilewicz, Lublin 2000, kol. 1014.

³ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, RT 6 (1998), s. 191.

Chrystusa (Rz 10, 17). Nie można więc zastąpić głoszenia w żaden inny sposób. Celem tego przepowiadania jest wejście do wspólnoty z Bogiem. Misja głoszenia wymaga odpowiedniej postawy służby słowa⁴.

Niebagatelną rolę odgrywa w tym życie katechety. Nie jest ono czymś zewnętrznym w stosunku do misji słowa. Jest ono integralną częścią przepowiadania. Ma związek z postawą katechety wobec słowa Bożego, co przekłada się na wypełnianie posługi słowa podczas katechezy. Można tu przytoczyć zasadę, że rozpalic może tylko to, co jest gorące. Aby katecheta mógł przekazać uczniom wiarę, musi sam dobrze ją poznać, rozumieć i według niej żyć.

Katecheci mają za zadanie poprawnie przekazywać tajemnicę zbawienia. Jednak ich celem jest również doprowadzenie do osobowego spotkania ze słowem Bożym oraz do głębokiej z nim zażyłości (por. CT 5). Ów rozwój wiary winien się dokonywać zarówno u katechizowanych, jak i u samego katechety. Aktualizacja słowa Bożego realizuje się poprzez odpowiedź na nie swoim życiem. Dzieło posługi słowa domaga się od katechety permanentnej formacji⁵.

Formacja (łac. *formatio*) oznacza kształtowanie, wywieranie wpływów osoby czy grupy na osobowość innego człowieka w celu ukształtowania w nim określonych postaw i umiejętności. Chodzi o trwały wpływ na daną osobę⁶. Formacja katechetów polega na uzdolnieniu ich do przekazywania Ewangelii. W związku z tym katecheta musi być odpowiednio przygotowany, a raczej ciągle przygotowywany do coraz lepszego przekazu Ewangelii⁷.

Katecheza stanowi jedną z form posługi słowa. Jej celem jest prowadzenie ucznia do osiągnięcia dojrzałości w wierze (por. DCG 21). To proces kształtowania wiary⁸. Posługa słowa, jaka dokonuje się podczas katechezy, ma doprowadzić do spotkania z Chrystusem, budzić i rozwijać wiarę. W procesie katechezy dokonuje się nauczanie, wychowanie oraz prowadzenie ku pełni życia chrześcijańskiego. Katecheta towarzyszy uczniowi w procesie rozwoju wiary, która została zaszczerpiona na chrzcie świętym. Spełnia on więc rolę wychowawczą i nauczycielską. Jest dla ucznia świadkiem wiary w drodze do pełnego jej wyznawania. „Przymioty ludzkie i chrześcijańskie katechety bardziej gwarantują owocność katechezy, aniżeli wyszukane metody” (DCG 71).

⁴ Por. tamże, s. 195.

⁵ Por. tamże, s. 197.

⁶ Por. Z. Chlewiński, *Formacja*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. L. Bieńkowski, P. Hemperek, S. Kamiński, J. Misiurek, K. Stawecka, A. Stepień, A. Szafranski, J. Szlaga, A. Weiss, Lublin 1989, kol. 389.

⁷ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 118; S. Kulpaczyński, *Formacja katechetów*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, dz. cyt., kol. 390.

⁸ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza w polskiej szkole*, Warszawa 1995, s. 7.

Przekaz wiary dokonuje się na płaszczyźnie osobowej. Natomiast metody i środki dydaktyczne pełnią jedynie rolę pomocniczą w procesie katechizacji. Dlatego w formacji katechety potrzeba rozwijać jego cechy osobowe jako nauczyciela, wychowawcy i świadka⁹.

1. Katecheta-nauczyciel

Jeden jest tylko Nauczyciel, Jezus Chrystus (por. CT 62). Katecheta uczestniczy w Jego posłannictwie. Ma on być ciągle wpatrzony w osobę Jezusa Chrystusa, który określił wyraźnie swoje zadanie nauczycielskie, mówiąc: *Moja nauka nie jest moją, lecz Tego, który Mnie posłał* (J 7, 16). Jezus Chrystus ukazuje postawę służby wobec przekazywanej Prawdy. Misję otrzymał On od Ojca. Katecheta-nauczyciel winien przyłgnąć do Chrystusa, który jest Prawdą (por. J 14, 6), winien poznać i przyjąć treść Pisma Świętego, Tradycji (por. CT 27) i aktualnej nauki Kościoła¹⁰. Trudno bowiem wyobrazić sobie dobrego katechetę, który nie zna dogłębnie Pisma Świętego, Tradycji i nauczania Kościoła. Chodzi tu o postawę ciągłego dokształcania się, pomimo ukończenia studiów teologicznych¹¹.

Nauczycielska misja katechety winna opierać się na zasadzie chrystocentryzmu. Formacji katechety powinna ciągle towarzyszyć świadomość jego uczestnictwa w misji i posłannictwie Jedyne Nauczyciela Jezusa Chrystusa¹². Chrystocentryczny cel katechezy określa chrystocentryzm jej treści, chrystocentryzm odpowiedzi ucznia danej Jezusowi Chrystusowi oraz chrystocentryzm duchowości samego katechety i jego formacji (por. CT 5)¹³. Celem tej formacji jest umiejętność ożywiania procesu katechetycznego, w którym głoszony jest Jezus Chrystus. Zakłada to wcześniejsze poznanie Jego życia, nauki i działalności, która włączona jest w całą historię zbawienia. Katecheta winien rozumieć znaczenie misterium Syna Bożego, który stał się człowiekiem¹⁴.

Katecheta musi więc sam dobrze poznać i w pełni przyjąć naukę objawienia Bożego. Dopiero wtedy będzie mógł ją przekazać uczniom¹⁵ oraz bę-

⁹ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 204.

¹⁰ Por. tamże, s. 204.

¹¹ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 117.

¹² Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 205; tenże, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła i literaturze katechetyczno-dydaktycznej po Soborze Watykańskim II*, Sandomierz 1997, s. 146nn.

¹³ Por. K. Nycz, *Formacja katechetów*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 4 (2001), s. 8n.

¹⁴ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 117n.

¹⁵ Por. tamże, s. 117.

dzie mógł im pomagać w przybliżaniu się do Jezusa Chrystusa. Służba słowu domaga się ze strony katechety postawy ucznia. Katecheta ma być zwiastunem Dobrej Nowiny. Nie może on jednak wypełnić swojej misji słowa, nie będąc uczniem Chrystusa. Ciągłe wsłuchiwanie się w słowa Boże, uznanie ich ważności i doniosłości oraz zwrócenie całego życia ku Bogu, wydaje się być niezbędnym warunkiem głoszenia zbawczego orędzia innym. Potrzeba bowiem pragnienia dzielenia się tą radością, którą nosi w sercu, a która wynika z jego relacji z Bogiem, i z odkrycia Jego miłości¹⁶.

Posługa katechety nie może się sprowadzać tylko do roli znawcy orędzia. Katecheta ma być sługą słowa Bożego, ogarnięty i przeniknięty Ewangelią, aby mógł o sobie powiedzieć za św. Pawłem, że *już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus* (Ga 2, 20). W procesie formacji katechetów słowo Boże zajmuje miejsce szczególne. Naczelną powinnością katechety jest słuchanie słowa Bożego, a dopiero potem jego głoszenie. Poprzez słuchanie człowiek staje się uczniem. Wskazuje na to Bóg Ojciec w słowach: *Oto jest Syn mój umiłowany, Jego słuchajcie* (Mk 9, 7). Jan Paweł II pisze, że „Kościół nie przestaje słuchać Jego słów, odczytuje je wciąż na nowo, każdy szczegół Jego życia odtwarza z największym pietyzmem” (RH 7)¹⁷.

Słuchanie słowa Bożego oznacza czytanie Pisma Świętego i przyjmowanie go poprzez wchodzenie w ścisły związek z tym słowem. Oznacza ono troskę o to, aby słowo Boże znalazło oddźwięk w codziennym życiu. Przyjmując słowo Boże, człowiek wchodzi we wspólnotę z Bogiem. Jest zdolny do dialogu z Nim i podążania za Nim w życiu. Wchodzi w większą zażyłość z Bogiem. Jest to droga ucznia, która nigdy się nie kończy. Polega ona na coraz pełniejszym poznawaniu Jezusa Chrystusa. Człowiek nigdy nie zgłębi do końca słowa Bożego, ponieważ odkrycie Jezusa Chrystusa nigdy nie będzie ostateczne¹⁸.

Postawa ucznia Chrystusa domaga się w konsekwencji od katechety przyjęcia postawy sługi. Katechetyczne posługiwanie słowu Bożemu określa się jako służbę (*ministero*). Jezus Chrystus *nie przyszedł, aby Mu służono, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu* (Mt 20, 28; por. Mk 10, 41-45). W języku greckim słowa: *diakonos* (sługa) i *dulos* (niewolnik), oznaczały służbę podrzędną, pokorną. Chodziło często o zajęcia poniżające. Jezus nadaje postawie służebnej nowe znaczenie. Zmienia sposób myślenia ludzi w odniesieniu do służby. Jezus służy swoim uczniom. Wzywa ich w ten sposób do naśladowania postawy służebnej¹⁹.

¹⁶ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 197.

¹⁷ Por. tamże, s. 199.

¹⁸ Por. tamże, s. 199n.

¹⁹ Por. tamże, s. 201; J. Kudasiewicz, *Służba istotną treścią chrześcijańskiego powołania*, w: *Jan Paweł II naucza*, red. Z. Zdybicka, Lublin 1982, s. 211-229;

Funkcja katechety, jako ucznia Chrystusa, suponuje postawę gotowości służenia. Ma to być odpowiedź na dar słowa Bożego. Katecheta nie może zatrzymać słowa Bożego dla siebie, lecz musi je głosić innym. Jest bowiem sługą słowa, które zostało mu powierzone. Bóg wybiera, powołuje katechetę. Daje mu możliwość „poznania tajemnic królestwa niebieskiego”. Z tej postawy przyjaźni z Chrystusem rodzi się postawa służby słowu. Katecheta wyjaśnia słowo Boże w kontekście czasów i środowiska, w jakich było wypowiedziane, oraz tłumaczy je w kontekście współczesności. Zadaniem katechety jest głoszenie słowa w konkretnych warunkach życia i historii²⁰.

Katecheta ma wykazać związek tajemnicy Boga i Chrystusa z życiem człowieka i jego ostatecznym celem (por. DCG 42). Winien się on przyczyniać do tego, aby ludzie osiągali coraz głębsze poznanie chrześcijańskiego orędzia i aby osądzali w świetle Objawienia konkretne okoliczności życia i działania (por. DCG 38). Katecheta ma ukazać Boże orędzie jako proces zbawienia, uwzględniając sytuację współczesnego człowieka i dostosowując formę przekazu do możliwości odbiorców²¹.

Przygotowanie do funkcji katechety odbywa się na drodze studiów. Jednak prawdziwym przygotowaniem – obok kształcenia pedagogicznego i doktrynalnego – jest bycie uczniem Chrystusa. To zadanie fundamentalne dla uwiarygodnienia przez katechetę swojej posługi słowa. Stąd jego największą troską powinno być poznawanie Pana i podążanie za Nim w życiu, niejako doświadczanie obecności Pana, Jego bliskości, przyjaźni i miłości. Tym bardziej, że głoszenie Ewangelii winno się dokonywać przez ludzi, którzy doświadczyli w życiu Boga²². Chrystologiczna perspektywa w formacji katechetów wpływa na ich tożsamość i przygotowanie do głoszenia chrześcijańskiego orędzia (por. DOK 235).

Formacja katechetów winna mieć też naturę eklezjalną. Wynika to z faktu, że jedną z podstawowych funkcji katechety jest reprezentowanie Kościoła. Katecheta przekazuje Ewangelię w imieniu i z mandatu Kościoła, nie zaś w swoim imieniu. Winien on utożsamiać się z Kościołem. Taki również powinien być cel formacji katechetów. Chodzi o pomoc w identyfikowaniu się ze świadomością, jaką ma Kościół w odniesieniu do Ewangelii. Utożsamiając się

D. Adamczyk, *Postawa służby na wzór Chrystusa – istotą samowychowania nauczyciela*, w: *Pedagogiczna inspiracja w nauczaniu Jana Pawła II*, red. M. Nowak, C. Kalita, Białą Podlaska 2005, s. 372nn; J. Bagrowicz, *Katecheta – chrześcijański wychowawca*, w: *Postawy katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1996, s. 62.

²⁰ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 201n.

²¹ Por. tamże, s. 202n; R. Murawski, *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, „Katecheta”, 5 (1974), s. 197n.

²² Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 198.

z Kościołem, katecheta będzie mógł przekazywać Dobrą Nowinę w jego imieniu. Podczas formacji katecheta utożsamia się z dążeniem Kościoła, aby przekazać Ewangelię w całej autentyczności ludziom z różnych kultur, grup wiekowych, znajdujących się w różnych sytuacjach życiowych (por. DOK 236)²³.

Po Soborze Watykańskim II została wyraźnie podkreślona rola katechety jako nauczyciela²⁴. W nurcie kerygmatycznym katecheta-nauczyciel wypełnia posługę głoszenia słowa Bożego. Koncentruje się on głównie na przepowiadaniu Dobrej Nowiny. Katecheta jest przede wszystkim heroldem obwieszczającym Prawdę Objawioną. Ukazuje on Chrystusa całą swoją osobowością. Przekazuje posłannictwo Chrystusa i angażuje uczniów do personalnego kontaktu z Nim²⁵. W katechezie kerygmatycznej wychodzi się od Boga i zmierza ku człowiekowi. Nauczycielska funkcja katechety realizuje się przez obwieszczanie słowa Bożego, rozważanie go i zastosowanie w życiu. Katecheta pełni w niej rolę zwiastuna orędzia zbawienia²⁶.

W katechezie antropologicznej punktem wyjścia jest człowiek, jego sytuacja życiowa i doświadczenie. Życie katechizowanego naświetla się Objawieniem, chcąc odpowiedzieć na postawione pytania i problemy. Rola katechety-nauczyciela ulega modyfikacji w porównaniu do katechezy kerygmatycznej: z funkcji naczelnej herolda do funkcji partnerskiej i wspólnego poszukiwania z katechizowanym. Katecheta przyjmuje tu rolę animatora. Katecheza natomiast jest spotkaniem ludzi należących do tego samego Kościoła. Ma ona charakter braterski. Katecheta stara się przybliżyć do ucznia i jego problemów. Chce mu pomóc odnaleźć sens życia, ukazując najistotniejsze wartości. Tym samym chce go przybliżyć do Boga. Jest tu widoczna służebna rola katechety wobec katechizowanych. Stara się on poznać uczniów i doprowadzić ich do spotkania ze słowem Bożym, w którym znajduje się odpowiedź na owe problemy²⁷.

Katecheza kerygmatyczna wychodzi z Objawienia, natomiast antropologiczna – z życia i egzystencji człowieka. Zaistniała potrzeba połączenia obu kierunków, celem utworzenia katechezy realizującej zasadę wierności Bogu i człowiekowi. W ten sposób powstała katecheza integralna. Istotna jest w tym modelu równowaga teologiczno-antropologiczna. Katecheza integralna

²³ Por. K. Nycz, *Formacja...*, art. cyt., s. 9; A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 118n.

²⁴ Por. E. Majcher, *Osobowość katechety*, w: *Katecheta w szkole*, red. J. Krucina, Wrocław 1992, s. 134.

²⁵ Por. M. Majewski, *Katecheza antropologiczna na tle współczesnych tendencji katechetycznych*, Lublin 1977, s. 32.

²⁶ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 205n.

²⁷ Por. tamże, s. 206; M. Majewski, *Katecheza antropologiczna...*, dz. cyt., s. 56.

stanowi punkt styczny objawienia Bożego, doświadczenia człowieka, nauczania Kościoła i odkryć naukowych. Dopełniają się w niej wzajemnie: katecheza rodzinna, parafialna i szkolna²⁸.

Katecheta uczy wiary. Pełni więc funkcję nauczycielską, a tym samym potrzebuje znajomości orędzia chrześcijańskiego, które skupione jest wokół centralnego misterium wiary, jakim jest Jezus Chrystus. Ową znajomość biblijno-teologiczną winien zapewnić katechetom proces formacji. Duszą zatem formacji katechetów powinno być Pismo Święte, natomiast podstawowym doktrynalnym punktem odniesienia – Katechizm Kościoła Katolickiego jako kompendium wiary²⁹.

Nauczyciel nie tylko przekazuje uczniom wiedzę. Wciąga ich też we własne ideały, w swoją wiarę, nadzieję i miłość. Dlatego tak ważna jest osobowość katechety, a nie tylko jego umiejętności³⁰. Formacja katechety-nauczyciela w zróżnicowanym charakterze katechezy integralnej zmierza do pełnego rozwoju osobowości katechety, kładąc nacisk na kształtowanie takich jego cech, jak: otwartość, postawa służby i dialogu. Formacja ma czynić katechetę „autentycznym animatorem prawdy Bożej”³¹.

Katecheta winien się zapoznać z problemami katechizowanych³². Będzie mógł wówczas skuteczniej prowadzić ich do spotkania z nauczającym Chrystusem³³. Skuteczność przyprowadzania katechizowanych do Chrystusa wymaga opanowania przez katechetę podstawowych kompetencji z zakresu komunikacji wychowawczej. Chodzi tu zwłaszcza o nabycie pozytywnych umiejętności, jakimi są przede wszystkim empatia i asertywność³⁴.

Chcąc zrozumieć myśli, zamiary, uczucia osób katechizowanych, nauczyciel religii musi się wsłuchiwać w ich przeżycia i poglądy. Sprzyja temu postawa empatii. Po dokonaniu poprawnej oceny subiektywnych przekonań i stanów uczuciowych wychowanków, katecheta będzie mógł tworzyć sytuacje edukacyjne, celem osiągania porozumienia, łagodzenia konfliktów oraz inspirowania uczniów do aktywnego udziału w katechezie. Nauczyciel religii winien być otwarty w komunikowaniu własnych odczuć i doświadczeń. Wtedy uczniowie przekonują się, że jest on zdolny do współodczuwania, wysłuchania młodego

²⁸ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 206.

²⁹ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 121.

³⁰ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 149.

³¹ S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 207.

³² Por. tamże, s. 204.

³³ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 117.

³⁴ Por. M. Dziewiecki, *Psychopedagogiczna formacja katechetów w obliczu nowej ewangelizacji*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 172n; tenże, *Empatia i asertywność jako korelaty dojrzałości człowieka*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 2 (2002), s. 6nn.

człowieka i do budowania z nim porozumienia. Postawa spokoju, łagodności, bez przejawów zniecierpliwienia, agresji, niepewności czy lęku, sprzyja realizacji społecznych i indywidualnych potrzeb uczestników katechezy³⁵.

Formacja powinna umożliwiać katechetom przygotowanie całościowe do pełnienia ich funkcji. Wymaga to opracowania nowych programów bądź udoskonalenia już istniejących propozycji. Formacja musi być bliska doświadczeniu ludzkiemu. Chodzi o to, aby łączyć różne aspekty orędzia chrześcijańskiego z codzienną egzystencją. Jest to potrzebne katechetom, którzy mają nie tylko poprawnie przekazać to orędzie, ale i przygotować uczniów do jego przyjęcia w sposób czynny przez wprowadzanie go w życie (por. DOK 240n)³⁶.

W procesie formacji katechetów należy też uwzględnić poznanie osiągnięć nauk humanistycznych, zwłaszcza psychologii, aby mogli oni prowadzić wiernych do rzetelniejszego i dojrzałego życia wiary. Niezbędne jest ponadto sięgnięcie do zdobyczy nauk społecznych. Dostarczają one wiedzy na temat kontekstu społeczno-kulturowego, w którym żyje człowiek, i który oddziałuje na niego. Trzeba również uwzględnić nauki dotyczące wychowania i komunikacji³⁷.

Nie można jednak zapominać o poszanowaniu autonomii tych nauk świeckich. Wprowadzając elementy owych nauk, potrzebna jest ewangeliczna ocena różnych tendencji w nich panujących, a także ich wartości oraz ograniczeń. Studium wspomnianych nauk nie może stać się celem samym w sobie, lecz ma służyć pomocą w uświadomieniu w świetle wiary konkretnej sytuacji życiowej człowieka w aspekcie psychologicznym, kulturowym i społecznym. Nauki świeckie i teologia powinny się wzajemnie ubogacać. Mają one na celu charakter służebny w działalności ewangelicznej, która nie posiada charakteru wyłącznie ludzkiego (por. DOK 242n)³⁸.

Podjęmowanie różnorodnych dzieł apostoelskich wymaga gruntownej formacji intelektualnej. Katecheta musi pamiętać, że poznana prawda staje się niejako osobistą własnością dopiero po poddaniu jej refleksji. Dopiero wówczas można odkryć jej znaczenie oraz wartość. Będzie ona owocować w życiu dobrymi czynami, gdy przyjmie się ją jako swoją. Należy zawsze mieć na uwadze, że ostatecznym, właściwym celem jest Bóg. To ze względu na Niego mają swój sens wszystkie zabiegi formacyjne, doskonalące katechetę. Nie można więc koncentrować się na samym sobie i swoim doskonaleniu³⁹.

³⁵ Por. A. Zellma, *Kompetencje emocjonalne nauczyciela religii jako warunek skutecznej katechizacji młodzieży*, RT 6 (2005), s. 267.

³⁶ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 121.

³⁷ Por. tamże, s. 122.

³⁸ Por. tamże.

³⁹ Por. B. Rozen, *Ewangelizacyjny wymiar katechezy w ujęciu ks. Józefa Wojtukiwicza*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, dz. cyt., s. 202n.

Praktyczną zasadą dla katechety-nauczyciela jest ta, o której czytamy w Ewangelii: *Tak mówcie i wy, gdy uczynicie wszystko, co wam polecono: „Słudzy nieużyteczni jesteśmy; wykonaliśmy to, co powinniśmy wykonać”* (Łk 17, 10). Jest to zasada pokornej służby. Odwołując się do niej, katecheta ma świadomość, że do niego należy robić, a do Boga – zrobić. Chodzi więc o pokładanie ufności w Bogu. Katecheta nie może pozbawiać się nadziei. Musi ufać, że Bóg towarzyszy i wspiera jego działanie o charakterze nadprzyrodzonym. Ma on czynić to, co jest w jego mocy⁴⁰.

2. Katecheta-wychowawca

W Piśmie Świętym czytamy, że wychowawcą w najpełniejszym tego słowa znaczeniu jest Bóg: *Uznaj w sercu, że jak wychowuje człowiek swego syna, tak Pan, Bóg twój, wychowuje ciebie* (Pwt 8, 5). Bóg poucza człowieka przez pośredników. Troszczy się On o ludzi i wiedzie ich ku zbawieniu. Dzielę wychowawczym jest przyjście na świat Syna Bożego i Jego misja. Jezus, jako doskonały wychowawca, poucza, ale również utożsamia się z tymi, których wychowuje. Przyjmuje na siebie ich słabości oraz oddaje za nich swoje życie. Jest On jedynym Wychowawcą. Katecheci naśladowując Jezusa, mają służyć ludziom na Jego wzór. Chrystus zaś nieustannie powołuje ich i posyła⁴¹.

Katecheta pełni też rolę wychowawcy w procesie dydaktyczno-wychowawczym katechezy. Jest on tym, który przyprowadza do Chrystusa. Katecheza jest „wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych” (CT 18). Można nawet powiedzieć, że katecheza jest czymś więcej niż tylko nauczaniem i wychowaniem. Podczas procesu katechezy następuje przygotowanie wychowanka do spotkania z Jezusem Chrystusem we wspólnocie Kościoła. „Prawdziwe zaś wychowanie zdąża do kształtowania osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego” (DWCH 1). Proces wychowania „ma uwzględniać przede wszystkim to, aby ochrzczeni wprowadzani stopniowo w tajemnicę zbawienia stawali się z każdym dniem coraz bardziej świadomi otrzymanego daru wiary” (DWCH 2).

Tak rozumiane wychowanie w katechezie zmierza do rozwoju osobowości człowieka i daru wiary. Przybiera ono jednocześnie charakter personalny i wspólnotowy. Jan Paweł II pisze, że prawdziwa katecheza jest zawsze uporządkowanym i systematycznym wprowadzeniem w Objawienie. Nie jest ono oderwane od życia, ani się mu nie przeciwstawia. Dotyczy bowiem ostatecznego

⁴⁰ Por. tamże, s. 205.

⁴¹ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 208; tenże, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła...*, dz. cyt., s. 150nn.

sensu i znaczenia ludzkiego istnienia. Oświeca całkowicie ludzką egzystencję i w świetle Ewangelii stanowi jej natchnienie lub osąd. Z tego powodu, do prowadzących katechezę odnoszą się słowa, które na Soborze Watykańskim II były adresowane szczególnie do kapłanów: „niech będą wychowawcami człowieka i życia ludzkiego w wierze” (DK 6; por. CT 22). Jan Paweł II zwraca uwagę na katechetów jako wychowawców, którzy zapoznając wychowanków z treścią Objawienia, starają się kształtować i rozwijać ich wiarę⁴².

Katecheza przyczynia się do pełnego zintegrowania osobowości. Religia chrześcijańska wyjaśnia obraz świata. Można w niej znaleźć odpowiedź na podstawowe pytania egzystencjalne. W ten sposób zaspokajają potrzebę poczucia sensu życia w świecie i potrzebę transcendencji. Pozwala na sensowną, logiczną interpretację trudnych zdarzeń egzystencjalnych, takich jak choroba, cierpienie, śmierć. Wskazuje, że można je wykorzystać do rozwoju swojej osobowości i osiągnięcia pełni człowieczeństwa w Chrystusie⁴³.

Rolą katechety jest pomoc katechizowanemu w urzeczywistnianiu jego osobowości⁴⁴. Katecheta przybiera w tym procesie rolę animatora i przyjaciela w stosunku do wychowanków. Wychowanie jest tu rozumiane jako prowadzenie wychowanka do rozwinięcia przez niego całego potencjału życiowego. Wymaga to aktywnego zaangażowania katechety i jego osobistego udziału w omawianym procesie. Rola katechety polega na towarzyszeniu wychowankowi „od pierwszego wyznania wiary do dalszego jej wyznawania”⁴⁵.

Wychowywanie koncentruje się na przyjacielskim towarzyszeniu katechizowanemu w ich rozwoju osobowym. Istotna dla tego procesu jest osobowa relacja katechety z wychowankiem. Budowanie podobnej relacji domaga się od katechety pasji wychowawczej, rozwoju kreatywności, umiejętności przystosowania oraz szacunku dla osoby ludzkiej. Najcenniejszą służbą w ramach działalności katechetycznej jest mądre towarzyszenie uczniowi. Katecheta pomaga wtedy w odczytaniu osobistego powołania człowieka. Owo towarzyszenie katechizowanemu zakłada dobrą znajomość ucznia. Katecheta powinien wiedzieć, gdzie uczeń mieszka, jakie ma warunki bytowe, w jaki sposób spędza czas wolny⁴⁶.

Formacja katechetów winna obejmować bliższe poznanie dzieci i młodzieży, zainteresowanie się ich problemami i otwarcie się na ich potrzeby, a tak-

⁴² Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 207n.

⁴³ Por. K. Misiąszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 108.

⁴⁴ Por. M. Majewski, *Katecheza permanentna*, Kraków 1989, s. 94.

⁴⁵ S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 210. Należy jednak zauważyć, że powodzenie procesu wychowawczego zależy także od katechizowanego i jego postawy wobec przekazywanych treści, od jego zaangażowania i doświadczenia duchowego. Por. tamże.

⁴⁶ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 117.

że zaangażowanie, celem rozwoju ich wiary i osobowości. Chodzi o to, aby pomóc młodemu człowiekowi odnaleźć się w jego człowieczeństwie. Wychowanie bowiem jest procesem odkrywania przez wychowanka swojego człowieczeństwa⁴⁷. W związku z tym w procesie formacji katechety ważne jest kształtowanie jego osobowości i postaw. Warto troszczyć się o kompetencje pedagogiczne, dydaktyczne i psychologiczne katechetów. Dzięki takiej formacji przekaz orędzia zbawienia będzie się dokonywał z pełniejszym wykorzystaniem tych nauk⁴⁸.

Katecheta powinien rozumieć wychowanka. Wiąże się z tym zarówno uwzględnienie wszystkich jego uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, jak i realna ocena jego szans i ograniczeń. Podczas formacji dobrze byłoby wypracować u katechetów zdolność krytycznego korzystania z dorobku psychologii i pedagogiki. Należy konfrontować założenia tych nauk i wskazania wychowawcze z integralną koncepcją człowieka, opartą na antropologii biblijnej⁴⁹. Katechetę, jako wychowawcę, musi cechować integralne i realistyczne rozumienie wychowanka.

W czasach współczesnych, w wyniku promowania mentalności konsumpcjonizmu, relatywizacji wartości i osłabienia roli autorytetów, szczególnie trudnym zadaniem jest wychowanie do wyboru obiektywnych wartości. W tym celu potrzeba wychowywać do świadomych i wolnych wyborów. Przez to właśnie człowiek aktualizuje swoje ludzkie cechy, jakimi są rozum i wolna wola. Wybór jest drogą do wolności oraz jej ćwiczeniem. Wolność zaś nie może być traktowana jako cel sam w sobie. Jest ona środkiem do innego celu, jakim jest wybieranie wartości obiektywnych. Wychowanie do świadomego i wolnego wyboru zakłada stworzenie młodemu człowiekowi sytuacji możliwości dokonania wyboru. Nie można go w tym wyręczać. Trzeba dostosować charakter owych sytuacji do wieku wychowanka⁵⁰.

Zadaniem katechety-wychowawcy jest przestrzeganie przed wyborami fałszywymi. Chodzi tu nie tyle o zakaz, ale o zachętę, aby wychowanek zwerifikował kierunek planowanego wyboru. Katecheta winien ukazać okoliczności, które należałoby wziąć pod uwagę przed dokonaniem takiego a nie innego wyboru. Uczyć wyborów, to także proponować ich kryteria. Katecheta ma pomóc wychowankowi w interioryzacji systemu wartości, dlatego powinien znać świat wartości swoich podopiecznych. Nawet gdyby był to jakiś chaos wartości, katecheta winien go rozumieć⁵¹.

⁴⁷ Por. M. Majewski, *Katecheza permanentna*, dz. cyt., s. 94.

⁴⁸ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 105.

⁴⁹ Por. M. Dziewiecki, *Psychopedagogiczna formacja katechetów...*, art. cyt., s. 162.

⁵⁰ Por. A. Potocki, *Ewangelizacja w katechezie i kłopoty z autorytetem*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, dz. cyt., s. 84n.

⁵¹ Por. tamże, s. 85n.

Młodzież woli dyskusję, nie zaś moralizowanie. Dlatego katecheta powinien przyjąć postawę dialogu, który dla nastolatków jest narzędziem weryfikacji autorytetu. Młodzi ludzie nie tyle odrzucają autorytety, co je weryfikują. Szukają przekonujących racji autorytetu⁵². Taką postawę często przyjmują też wobec katechety. Musi on przekonać młodego człowieka do swoich racji. Pomoże mu w tym z pewnością świadectwo określonego systemu wartości. Wtedy będzie przekonujący w dialogu z młodzieżą⁵³.

Przepowiadanie słowa Bożego ma charakter dialogiczny. Bóg wzywa, a człowiek odpowiada. Wynika stąd, że katecheza musi być katechezą dialogu, katecheta zaś człowiekiem dialogu. Młody człowiek uczy się na katechezie dialogu z Bogiem, z katechetą, z innymi uczniami i ze światem. Dialogowa katecheza to droga do dialogu z Bogiem. Zadaniem katechety jest pomóc uczniowi we wchodzeniu w ów dialog i w jego pogłębianiu. Katecheta prowadząc podobną rozmowę z uczniem, daje świadectwo wyznawanej wiary. Dialog jest ważnym elementem w procesie wychowania. Domaga się od wychowawcy stosownych predyspozycji i kompetencji, które można osiągnąć poprzez ciągłą formację⁵⁴.

Katecheta, jako wychowawca, winien odznaczać się następującymi przymiotami pedagogicznymi: autorytet, życzliwość pedagogiczna, takt pedagogiczny, znajomość wychowanków, chęć wpływania na młodych ludzi, kontaktowość, twórcze nastawienie⁵⁵. Ponadto powinien cechować się pozytywnym podejściem do katechizowanych, właściwym kontaktem osobowym, zrozumieniem uczniów, życzliwością i miłością wychowawczą⁵⁶. Ważna jest też umiejętność integracji grupy i zaangażowanie emocjonalne⁵⁷. Katecheta powinien się odznaczać dojrzałością emocjonalną w postawie względem wychowanków. Chodzi m.in. o umiejętność przekazywania wiedzy religijno-moralnej, tolerancję, wyrozumiałość, dobroć, serdeczność, pogodę ducha, spokój, chrześcijański optymizm. Musi on mieć świadomość tego, że jest tym, który pomaga młodemu człowiekowi odkryć sens życia⁵⁸.

⁵² Por. B. Bętkowska, *Istotne cechy osobowości katechety*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 3 (2002), s. 9.

⁵³ Por. A. Potocki, *Ewangelizacja w katechezie...*, art. cyt., s. 85n.

⁵⁴ Por. K. Misiązek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 145n.

⁵⁵ Por. W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1987, s. 61nn; B. Bętkowska, *Istotne cechy...*, art. cyt., s. 9n.

⁵⁶ Por. R. Pomianowski, *Prawidłowości kontaktu wychowawczego w katechizowaniu młodzieży*, „Homo Dei”, 4 (1974), s. 262–270; P. Poręba, *Psychologiczne uwarunkowania katechizowania młodzieży na poszczególnych etapach rozwoju*, „Homo Dei”, 41 (1972), s. 134–143; M. Bartos, *Kontakty katechety z młodzieżą*, „Katecheta”, 23 (1979), s. 20–24.

⁵⁷ Por. S. Uchacz, *Osobowość katechety młodzieżowego*, w: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, red. R. Murawski, Warszawa 1989, s. 364–373.

⁵⁸ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 218.

Zaangażowanie katechety winno się wyrażać w jego otwartości na drugiego człowieka i w gotowości służenia. Potrzeba także, by katecheta miał pozytywny stosunek do uczniów i umiał kochać trud wychowania, aby mógł wykonywać swoją pracę z radością i wdzięcznością, traktując ją jako realizację powołania. Katecheta powinien również mieć świadomość konieczności ciągłego doskonalenia się w pracy wychowawczej⁵⁹.

Biorąc pod uwagę wymienione cechy dobrego wychowawcy, można stwierdzić, że formacja katechety powinna obejmować zarówno jego dojrzewanie w wierze, jak również dojrzewanie ku osiągnięciu przez niego pełni człowieczeństwa. Zakłada to kształtowanie cech dojrzałości osobowej, celem osiągnięcia wiarygodności chrześcijańskiej. Ta ostatnia natomiast domaga się tożsamości nauki i życia. Wtedy katecheta będzie autentyczny w tym, co głosi, jeśli jego życie będzie zgodne z wyznawaną przez niego wiarą i jej zasadami. Taka postawa katechety jest czytelna dla wychowanków, a sam katecheta budzi ich zaufanie⁶⁰. „Staje się wówczas wychowawcą całego człowieka”⁶¹.

Katecheta ma być przede wszystkim wychowawcą w wierze. Musi się cechować zdolnością przeżycia nawrócenia oraz musi uczestniczyć w procesie dojrzewania do pełni człowieczeństwa. Nie może on w związku z tym należeć do wspólnoty Kościoła tylko na zasadzie posiadania metryki chrztu. Takiego człowieka można by określić, jako „chrześcijanina ochrzczonego, ale nie nawróconego”. Wychowawca w wierze winien sam przeżyć spotkanie z Mistrzem i doświadczyć miłości Boga. Wtedy będzie prowadził innych do spotkania z Jezusem Chrystusem (por. CT 5)⁶².

Katecheta ma na celu rozwój i pogłębienie wiary katechizowanych. Ma on do tego zmierzać w duchu miłości. Okazywanie miłości wychowankom jest podstawą do wspólnego poszukiwania. Powinna to więc być nieodzowna cecha katechety, ponieważ w procesie wychowawczym miłość jest niezbędna. Święty Grzegorz Wielki powiedział: „Kto nie ma miłości wobec bliźniego, żadną miarą nie powinien podejmować urzędu głoszenia Chrystusa”⁶³. Miłość jest cnotą, która umożliwia właściwy kontakt interpersonalny. Katecheta winien mieć świadomość, że w jego pracy wychowawczej stale czuwa Duch

⁵⁹ Por. tamże, s. 210n; S. Kulpaczyński, *Katechetyczna dydaktyka modlitwy*, Lublin 1989, s. 84n.

⁶⁰ Por. R. Pomianowski, *Ważność tożsamości osobowej katechety w interakcji katechetycznej*, w: *Formacja katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1990, s. 40; tenże, *Prawidłowości kontaktu wychowawczego w katechizowaniu młodzieży...*, art. cyt., s. 265.

⁶¹ S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 211.

⁶² Por. tamże, s. 212.

⁶³ Cyt. za: S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 213.

Święty, który udziela swoich darów. Proces nawrócenia przyszłego katechety i dojrzewania do pełni człowieczeństwa, jest to jeden integralny proces formacyjny, niezbędny do właściwego przygotowania przyszłych wychowawców w wierze. Od tego bowiem zależą wyniki nauczania i wychowania kolejnych pokoleń chrześcijan⁶⁴.

Katecheta ma się stawać wychowawcą, który ułatwia katechizowanemu dojrzewanie w wierze. W tym aspekcie formacji katechetów należy uwzględnić szacunek dla oryginalnej pedagogii wiary. Łaska wiary zostaje dana człowiekowi przez Boga. Rolą katechety jest kultywowanie tego daru, ożywianie i pomaganie w jego wzroście (por. CT 58). Podczas formacji katechetę należy przygotować do ułatwienia mu pracy nad wzrostem doświadczenia wiary, której jest depozytariuszem⁶⁵. Zdolność wychowawcza u katechety ma być prowadzona ku dojrzałości. Suponuje ona zwracanie uwagi na osoby, zdolność interpretowania stawianych pytań, odpowiadania na nie, jak również inicjatywę uaktywniania procesów zrozumienia, a także sztukę prowadzenia grupy osób ku dojrzałości⁶⁶.

Formacja katechetów nie może zostać ograniczona tylko do przekazania wiedzy teologicznej. Potrzebne jest również odpowiednie przygotowanie dydaktyczne oraz psychopedagogiczne. Katecheta powinien znać różne techniki przekazu wiedzy, ponadto zaś fazy rozwoju intelektualnego i emocjonalnego dzieci. Podczas katechezy winien on dobierać argumenty w sposób dostosowany do możliwości percepcyjnych swoich odbiorców w danej grupie wiekowej. Konieczna jest również umiejętność budowania więzi w grupie wychowanków⁶⁷.

Katecheci winni otrzymać stosowne wsparcie w nabywaniu zdolności do animacji grupy. W związku z tym potrzebują przygotowania psychopedagogicznego. Pomocą dla nich będzie z pewnością wykorzystanie podczas formacji znanych w psychologii technik animacji grupy. Zdolność wychowawcza, umiejętność działania w różnych okolicznościach, poznawanie technik – wszystko to zostanie łatwiej przyswojone, jeśli treść teoretyczna będzie przekazywana w połączeniu z działaniem praktycznym. Można w tym celu organizować sesje, na których będą przygotowywane, analizowane i oceniane katechezy. Formacja winna być bliska praktyce katechetycznej posługi (por. DOK 244n)⁶⁸.

Gruntownego przemyślenia wymaga też wychowawczy aspekt obecności katechety w szkole. W kontaktach z innymi nauczycielami, wychowaw-

⁶⁴ Por. tamże.

⁶⁵ Por. K. Nycz, *Formacja...*, art. cyt., s. 11n.

⁶⁶ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 123.

⁶⁷ Por. M. Dziewiecki, *Psychopedagogiczna formacja katechetów...*, art. cyt., s. 161.

⁶⁸ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 123.

cam, katecheta może korzystnie wpływać na ogólną atmosferę wychowawczą w szkole. Winien on ją pozytywnie kształtować. Wymaga to jednak od katechety postawy otwartości, pewnej wspaniałomyślności, umiejętności łagodzenia konfliktów i sporów, a także podtrzymywania i rozwijania współpracy z tymi nauczycielami, których spotyka w danej szkole. W tej sytuacji widać wyraźnie konieczność oczekiwania od katechety, aby swoją osobą prezentował postawę świadka Chrystusa, apostoła Ewangelii. W środowisku szkolnym katecheta może być nierzadko nauczycielem wiary dla swoich kolegów nauczycieli. Winien on nieustannie doskonalić rolę wychowawcy poprzez pracę nad swoją osobowością i dojrzewaniem w wierze⁶⁹.

Potrzeba więc takiej formacji katechetów, w której zwrócono by uwagę i dowartościowano funkcję wychowawczą. Katecheta jest często osobą darzoną zaufaniem przez uczniów, której można powierzyć swoje problemy. Jest on też traktowany jako ostateczny punkt odniesienia w decydowaniu o ważnych sprawach w życiu. Bywa również taktownym rozjemcą w konfliktach między nauczycielami a uczniami. Oczekuje się od niego rozważnej i mądrej oceny sytuacji. Rola katechety w szkole winna być zawsze rozumiana jako nawiązywanie relacji z innymi. Owe relacje mają mieć charakter wychowawczy⁷⁰. Nie można jednak zapominać, że wychowywać ma prawo ten, kto nieustannie wychowuje siebie⁷¹.

3. Katecheta-świadek

Rozwój wiary u katechizowanych dokonuje się w wyniku nauczania i wychowywania. Proces ten zależy jednak głównie od świadectwa wiary osoby katechizującej. Katecheta to nie tylko nauczyciel i wychowawca, ale przede wszystkim świadek. Jest on pośrednikiem w drodze do spotkania osobowego katechizowanego z Bogiem. Towarzyszy młodemu człowiekowi w tym procesie. Świadek, to ten, kto stwierdza zaistniały fakt czy stan rzeczy. Swoją osobą wyraża doświadczenie rzeczywistości, którą widział, stwierdził, jest przekonany i wywarło to ogromny wpływ na jego życie⁷².

⁶⁹ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 119.

⁷⁰ Por. tamże.

⁷¹ Por. M. Cogiel, A. Sz wajcok, *Ukierunkowanie ewangelizacyjne katechety oraz aspekty aksjologiczne wychowania u progu III tysiąclecia chrześcijaństwa*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, dz. cyt., s. 196.

⁷² Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 213n; tenże, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła...*, dz. cyt., s. 156nn.

W Piśmie Świętym czytamy, że świadkiem wiernym jest Jezus Chrystus (por. Ap 1, 5; 3, 14). Przyszedł On po to, aby dać świadectwo prawdzie (por. J 18, 37). Sam o sobie mówi, że świadczy o tym, co widział i słyszał u Ojca (por. J 3, 11.32n). W Nim miłość Boża objawia się ludziom. Jest On wzorem świadka zbawienia. Na temat świadectwa Chrystusa czytamy w dokumencie soborowym:

Dał bowiem świadectwo prawdzie, ale zaprzeczającym nie chciał jej narzucać siłą. Królestwa Jego bowiem broni się nie za pomocą ciosów; umacnia się ono przez dawanie świadectwa prawdzie i słuchanie prawdy, a wzrasta miłością, przez którą Chrystus wywyższony na krzyżu ludzi do siebie pociągnął (DWR 11).

Świadectwo katechety jest udziałem w świadectwie Chrystusa. W innym dokumencie zwrócono uwagę na potrzebę świadectwa w Kościele:

Zadaniem bowiem Kościoła jest uobecniać i czynić niejako widzialnym Boga Ojca i Jego Syna wcielonego przez nieustanne odnawianie się i oczyszczanie pod kierunkiem Ducha Świętego. Osiąga się to przede wszystkim świadectwem żywej i dojrzałej wiary, usprawnionej do tego, aby mogła jasno widzieć trudności i przezwycięzać je. Wspaniałe świadectwo takiej wiary dawali i dają liczni męczennicy (KDK 21).

Świadectwo wiary winno być realizowane na katechezie. Katecheta „występuje jako świadek chrześcijańskiego orędzia, który służy innym, dzieląc się z nimi owocami własnej dojrzałej wiary, a wspólne poszukiwanie mądrze kieruje do osiągnięcia zamierzonego celu” (DCG 76).

Paweł VI naucza, że ewangelizacja polega na dawaniu świadectwa o Bogu objawionym przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym (por. EN 26), które jest skutecznym głoszeniem Dobrej Nowiny. W przekazie wiary nie wystarczy, aby katecheta był dobrym nauczycielem i wychowawcą. Potrzeba, by dawał świadectwo. W kontakcie osobowym z katechizowanymi, musi on występować z całą autentycznością swojej wiary i duchowości⁷³.

Przebywanie w bliskości Chrystusa daje możliwość lepszego poznania Jego słów i doświadczenia Jego obecności. Apostołowie porzucili wszystko i poszli za Jezusem. Skorzystali z Jego zaproszenia. Jezus będąc ciągle w drodze, gromadził wokół siebie wspólnotę uczniów. Znajomość Pana przez Jego uczniów nie dokonywała się przez studia, ale była ona darem pochodzącym z przyjaźni z Mistrzem. Między Jezusem a uczniami tworzyła się osobista więź. Jego uczniowie nie byli ludźmi wyjątkowymi pod względem intelektualnym czy moralnym. Przyjęli wezwanie pójścia za Jezusem. Podobnie i dziś katecheta ma

⁷³ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 216n.

przede wszystkim odpowiedzieć życiem na wezwanie Pana. Ma Go naśladować, słuchać Jego słów i wypełniać je w życiu. Uczeń Chrystusa to ten, kto zapał się samego siebie, wziął krzyż i naśladuje Go (por. Łk 9, 23). Taki katecheta swoją posługą słowa będzie przynosił obfite owoce (por. J 15, 8)⁷⁴.

Bóg zaprasza do wspólnoty. Przedstawia samego siebie oraz zaprasza do dialogu, osobistego spotkania z Nim i do przyjęcia Jego daru. Wymaga to od człowieka zaangażowania i dawania siebie Bogu i ludziom. Taka jest postawa ucznia. Jest ona konieczna dla katechety, jako osoby, która sama winna żyć spotkaniem z Panem, aby móc przyczynić się do uczestnictwa w takim spotkaniu swoich uczniów. Ten, kto tylko udaje ucznia Pana, a więc poniekąd „gra rolę katechety”, niewiele wniesie w misję posłania. Takie udawane posłanie będzie mało znaczyć i szybko zostanie zapomniane przez katechizowanych. Uczeń Chrystusa głosi słowo, ale bardziej przemawia do ludzi całym swoim życiem⁷⁵.

Katecheta ma być solą ziemi i światłem świata. Ten, kto ma głosić Chrystusa, musi najpierw Go poznać i zespolić się z Nim, aby życie Chrystusowe promieniowało z jego osoby. Katecheta będzie wtedy uwiarygodnieniem przepowiadanego słowa. Katecheta to nie tylko ten, który głosi Prawdę. Ma on też tą Prawdę żyć. Zjednoczenie katechety z Bogiem owocuje spokojem wewnętrznym⁷⁶. Przychodzi tu z pomocą postać Maryi. Jej postawa, pełna pokory, cichości i wierności Bogu, to wskazanie dla uczniów Chrystusa – tych, którzy chcą pełnić wolę Ojca. Maryja uczy współpracy z Bogiem. Formacja katechetów nie może być zatem pozbawiona akcentu maryjnego⁷⁷.

Jan Paweł II pisze, że katecheta

musi troszczyć się usilnie, aby poprzez swe nauczanie i swój sposób życia przekazywać naukę i życie Chrystusa. Niech nie zatrzymuje się na sobie samym, na swoich osobistych poglądach i własnych postawach myślowych ani uwagi, ani przywiązania umysłu i serca tego, kogo katechizuje, a zwłaszcza niech nie wpaja innym swych własnych opinii i zapatrywań w taki sposób, jak gdyby wyrażały one naukę Chrystusa i świadectwo Jego życia (CT 6)⁷⁸.

Katecheta, jako świadek, nie może zatrzymywać uwagi uczniów na sobie. Świadcząc w prawdzie, ma wskazywać na Chrystusa, aby jak najpełniej Go przekazać⁷⁹.

⁷⁴ Por. tamże, s. 198.

⁷⁵ Por. tamże, s. 199.

⁷⁶ Por. tamże, s. 220.

⁷⁷ Por. B. Rozen, *Ewangelizacyjny wymiar katechezy...*, art. cyt., s. 204.

⁷⁸ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 204n.

⁷⁹ Por. tamże, s. 215.

Na świadectwo katechety składają się jego słowa i czyny. W katechezie słowa są konieczne, lecz nie wystarczające. Świadectwo wyraża się też życiem. Katecheta ma potwierdzać swoim życiem orędzie zbawienia. Uczniowie winni zobaczyć autentyczność wiary katechety. Wtedy łatwiej im będzie przyjść do Boga ze swoimi problemami⁸⁰. Katecheta naucza całym swoim życiem. Ma się to dokonywać na wzór Jezusa Chrystusa. W nauczaniu ważna jest spójność syntezy treści orędzia chrześcijańskiego i pełnego przyłgnięcia człowieka do Boga. Zadaniem katechety jest kierowanie ucznia do całkowitego i dobrowolnego powierzenia się Bogu, poprzez podporządkowanie rozumu, woli, serca i pamięci⁸¹.

Katecheta jest zobowiązany do głoszenia Chrystusa całym swoim życiem. Od tego osobistego świadectwa nie zwalniają go żadne metody pedagogiczno-dydaktyczne. Na każdym etapie procesu katechetycznego nauczyciel religii jest zobowiązany do dawania świadectwa. Świadectwo życia stanowi niejako duszę każdej metody stosowanej w katechezie. Domaga się to od katechety intensywnego życia duchowego, sakramentalnego, modlitwy, rozumienia chrześcijańskiego orędzia i jego skuteczności w przemianie życia, a także gorliwej miłości, pokory i roztropności. Te cechy pozwolą na owocne działanie Ducha Świętego w osobach katechizowanych (por. DCG 114)⁸². Nauczyciel religii musi pokazać swoje zaangażowanie i rozmodlenie⁸³, dając w ten sposób świadectwo wyznawanej wiary. Świadectwo jest związane z ofiarą. Przekazując ewangeliczną prawdę, katecheta winien to czynić z całym oddaniem i poświęceniem. Zwiększa przez to swoją wiarygodność.

Uczeń Chrystusa ma być Jego świadkiem i apostołem w świecie. To zobowiązanie każdego chrześcijanina, w sposób zaś szczególnie zadanie katechety. Jest on wybrany w Kościele do posługi głoszenia słowa. Ten obowiązek wiąże się ze szczególnym rodzajem odpowiedzialności. Troską Kościoła jest, aby słudzy słowa byli świadomi powagi swej misji. Tak też było w Kościele czasów apostołskich. Wybierając Macieja w miejsce Judasza (por. Dz 1, 15-26), warunkiem było, aby był on świadkiem Zmartwychwstania Chrystusa. Wynikało to z troski o to, by nauka Chrystusa nie została zniekształcona czy umniejszona podczas jej przekazywania⁸⁴.

W czasach współczesnych katecheci też mają podchodzić do zleconej im misji przepowiadania z całą odpowiedzialnością. Muszą pamiętać, że powierzone im zadania zmierzają do niesienia pomocy młodym ludziom w osiągnięciu przez nich zbawienia. Troska o zbawienie człowieka jest podstawowym

⁸⁰ Por. tamże, s. 216.

⁸¹ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 117.

⁸² Por. tamże.

⁸³ Por. M. Zajac, *Katecheta w społeczeństwie pluralistycznym*, w: *W poszukiwaniu kształtu katechezy*, red. B. Klaus, Tarnów 2000, s. 223nn.

⁸⁴ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 116.

motywem osiągania przez katechetę dojrzałości w wierze. Wiąże się to z szacunkiem dla ucznia. Uczestnictwo w dziele zbawienia Jezusa Chrystusa nie może pozostać tylko prywatną własnością. To doświadczenie ze swej natury domaga się przekazywania go innym. Poprzez wspólne wzrastanie w wierze, rozwój i postępowanie drogą zbawienia, katecheta przyczynia się do aktualizowania królestwa Bożego w świecie⁸⁵.

Katecheta, jako świadek Chrystusa, winien postępować zgodnie z wartościami ewangelicznymi. W przeciwnym bowiem razie, jego katechizacja będzie tylko informacją o wierze, a nie jej formowaniem. Świadectwo wiary stanowi istotny czynnik posługi katechetycznej. Brak takiego świadectwa jest poważną przeszkodą w przyjęciu orędzia chrześcijańskiego przez katechizowanych⁸⁶.

Potrzeba zatem opracowania programu formacji katechetów, który miałby charakter syntetyczny, odpowiadający przepowiadaniu, adekwatny do potrzeb czasów współczesnych. Winien on zawierać różne elementy wiary chrześcijańskiej, ułożone spójnie, z uwzględnieniem hierarchii ważności. Synteza wiary winna stanowić dla katechetów pomoc w ich dojrzewaniu w wierze oraz uzdalniać ich do uzasadnienia nadziei obecnej w pełnionej przez nich misji⁸⁷.

W procesie formacji katechety niezbędne jest wychowanie eucharystyczne i wychowanie przez liturgię. W Eucharystii katecheci muszą szukać siły i pomocy w posługiwaniu, które często przerasta ich możliwości. W życiu katechety nie może zabraknąć czasu na Eucharystię, nabożeństwo, modlitwę, medytację, jak również na udział w rekolekcjach i dniach skupienia⁸⁸. Łączność katechety z Bogiem jest koniecznym warunkiem jego działalności. Gorliwość, zapał i wewnętrzna świętość katechety, powinny promieniować na zewnątrz. Do tego potrzeba nieustannego odnawiania więzi z Jezusem, oddania się i powierzenia Mu swego życia. Skuteczność pracy katechetycznej zależy w dużym stopniu od świętości katechety⁸⁹.

Podsumowanie

Dzieło, jakim jest katecheza, wymaga intensywnej formacji katechetów. Jest to zadanie wspólnoty Kościoła⁹⁰. Przykładem jest postawa Jezusa Chrystusa. Zajmował się On formowaniem tych, którzy mieli głosić Jego orędzie.

⁸⁵ Por. tamże, s. 116n.

⁸⁶ Por. B. Bętkowska, *Istotne cechy...*, art. cyt., s. 10.

⁸⁷ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 121.

⁸⁸ Por. K. Nycz, *Formacja...*, art. cyt., s. 9n.

⁸⁹ Por. B. Rozen, *Ewangelizacyjny wymiar katechezy...*, art. cyt., s. 201.

⁹⁰ Por. S. Łabendowicz, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła...*, dz. cyt., s. 37.

Poświęcał wiele czasu na to, aby wpoić im prawdę swojego orędzia nie tylko słowami, ale i przykładem swojego życia przez codzienne obcowanie. Rozwijał w nich wiarę poprzez coraz pełniejsze nauczanie⁹¹.

Katecheta jest jednocześnie nauczycielem, wychowawcą i świadkiem. Sam przeżywa tajemnice Boże i przekazuje je innym. Jako nauczyciel ma on za zadanie prowadzić uczniów do Boga, a jako wychowawca pomagać wierzącym w rozwoju wiary i osobowości. Jest też świadkiem posłannictwa chrześcijańskiego, co predysponuje go do dzielenia się dojrzałą wiarą. Ma on pomagać uczestnikom katechezy w życiu według zasad wyznawanej wiary. Poprzez swe życie, katecheta musi być świadkiem widocznym we wspólnocie. Dawane przez niego świadectwo wiary jest podstawowym sposobem nauczania i przepowiadania. Koniecznym warunkiem dla rozwoju katechety, w świetle wezwania Chrystusa i odpowiedzi dawanej Bogu na Jego wezwanie, jest permanentna formacja⁹².

Aby właściwie przekazywać treści wiary, potrzebna jest formacja doktrynalna. Konieczna jest systematyczna nauka. Katecheci winni być kompetentni w zakresie doktryny. Formacji doktrynalnej domaga się również potrzeba reagowania na szerzące się idee i teorie, które są nie do pogodzenia z orędziem chrześcijańskim. Katecheta powinien umieć reagować na takie zjawiska, zachowując ducha otwartości i jednocześnie wiernie przekazując naukę chrześcijańską⁹³. Formacja katechetów winna być dostosowana do obecnych potrzeb ewangelizacyjnych. Istnieje zatem konieczność, by katecheta był człowiekiem głębokiej wiary, posiadał jasną tożsamość chrześcijańską i eklezjalną, a także by cechował się głęboką wrażliwością społeczną (por. DOK 237)⁹⁴.

Postawa katechety, jako ucznia i sługi, wymaga dobrej formacji podczas studiów teologicznych, a ponadto permanentnej formacji celem wyzwiania radości katechizowania. Jan Paweł II wyraził życzenie, aby postępy w formacji katechetów służyły rozwojowi Kościoła oraz życia chrześcijańskiego, które winno zasadzać się na mocnej wierze, do której dąży katecheza⁹⁵. Katecheza jest rozumiana nie tylko jako nauczanie, ale również jako integralna formacja chrześcijańska. Formowanie katechety ma być takie, żeby mógł on podjąć zadanie wtajemniczenia, kształcenia i wychowania tych, do których zostanie posłany⁹⁶.

⁹¹ Por. Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Bóg Ojciec*, Kraków – Ząbki 1999, s. 18; S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, art. cyt., s. 198.

⁹² Por. S. Łabendowicz, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła...*, dz. cyt., s. 38n.

⁹³ Por. Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Bóg Ojciec*, dz. cyt., s. 19n.

⁹⁴ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 119.

⁹⁵ Por. Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Bóg Ojciec*, dz. cyt., s. 20.

⁹⁶ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 119.

Przekaz wiary jest istotnym celem katechezy. To powinno wyznaczać kierunek studiowania doktryny. Dlatego instytuty formacji katechetycznej mają być przede wszystkim szkołami wiary. Ogromna odpowiedzialność spoczywa zatem na wykładowcach owych instytutów. To, czego oni uczą, znajdzie szerokie odbicie w pracy katechetów⁹⁷. Formacja winna być przede wszystkim pogłębieniem wiary katechety, opierając się na jego początkowej, podstawowej dojrzałości ludzkiej⁹⁸. Celem jest jego wzrost w wierze.

W dokumentach katechetycznych zwrócono uwagę na trzy wymiary formacji katechetów: być, wiedzieć, umieć działać (por. DOK 238; PDK 155). Pierwszy z nich dotyczy samego bytu katechety, jego wymiaru ludzkiego i chrześcijańskiego. Chodzi o konieczność dojrzewania katechety jako osoby do bycia apostołem. Zakłada to ciągle dojrzewanie w wierze. Drugi wymiar formacji odnosi się do przygotowania intelektualnego katechety. Ma on opłacać wiedzę, która pozwoli mu wypełnić jego zadanie przekazywania Ewangelii. Katecheta musi znać orędzie, które chce przekazywać, a także musi znać adresata, do którego owo orędzie kieruje. Potrzebna jest ponadto znajomość kontekstu społecznego, w jakim ów adresat żyje. Trzeci wymiar formacji koncentruje się na umiejętności działania. Katecheza jest bowiem aktem komunikacji⁹⁹.

Katecheta winien realizować akt komunikacji z uczniami. Szczytem i centrum formacji katechetycznej jest zdobycie przez katechetę zdolności do przekazu orędzia ewangelicznego wraz z towarzyszącym temu poczuciem odpowiedzialności za ów przekaz. Nauczyciel religii ma za zadanie inspirować, wspierać i ukierunkowywać poszukiwania wychowanków. Winien im towarzyszyć w odkrywaniu prawdy. Musi to być połączone z dawaniem przez niego autentycznego świadectwa¹⁰⁰. Formacja katechetów jest zatem procesem, który ma na celu ukształtowanie takiej osobowości katechety, która będzie dojrzała, służebna, dialogiczna, twórcza oraz zdolna do wspólnotowej pracy katechetów¹⁰¹. Katecheta ma być nie tylko świadom faktu powołania i posiadać odpowiednią wiedzę, lecz ma także nabywać umiejętność działania. Jest to również zadanie procesu formacji katechetów¹⁰². Wymaga się od katechety kompetencji merytorycznych i dydaktycznych. Ważna jest też przy tym sprawność pedagogicznego współdziałania z młodzieżą¹⁰³.

⁹⁷ Por. Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Bóg Ojciec*, dz. cyt., s. 20.

⁹⁸ Por. K. Nycz, *Formacja...*, art. cyt., s. 9.

⁹⁹ Por. tamże, s. 9nn; A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 120.

¹⁰⁰ Por. A. Zellma, *Kompetencje emocjonalne nauczyciela religii...*, art. cyt., s. 266.

¹⁰¹ Por. S. Kulpaczyński, *Formacja katechetów*, kol. 390.

¹⁰² Por. K. Nycz, *Formacja...*, art. cyt., s. 11n; A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 118nn.

¹⁰³ Por. A. Zellma, *Kompetencje emocjonalne nauczyciela religii...*, art. cyt., s. 266.

Obecnie potrzeby kadrowe polskiej katechezy są zaspokojone. Wielu katechetów uzupełniło wymagane wykształcenie. W cyklu studiów katecheci uczestniczą w zorganizowanych wykładach. Niestety, proces formacji katechetów jest nadal sprawą marginalną. Tymczasem nie może to pozostawać czymś przypadkowym. Proces formacji katechetów musi być dobrze zaplanowany, ciągle weryfikowany i korygowany. W dokumentach katechetycznych podkreśla się fakt, że odpowiednie duszpasterstwo katechetów ma pierwszoplanowe znaczenie dla dobrego funkcjonowania posługi katechetycznej. Potrzeby katechezy są zróżnicowane. Konieczne jest więc formowanie katechetów wyspecjalizowanych (por. DOK 233)¹⁰⁴.

Można zatem postawić pytanie, jaka formacja jest potrzebna katechetom, aby mogli sprostać wymaganiom stawianym przez Kościół, oraz aby byli kompetentnymi świadkami Ewangelii we współczesnym świecie. Katecheta ma dokonywać, w imieniu Kościoła, chrześcijańskiego wtajemniczenia, kształcenia i wychowania. Jest oficjalnym świadkiem wiary Kościoła. Uczestniczy w dziele głoszenia Ewangelii na podstawie misji kanonicznej. Powinien posiadać odpowiednie przygotowanie teologiczne, pedagogiczno-dydaktyczne, psychologiczne oraz duchowe¹⁰⁵.

Konieczność formacji katechetów wynika z dynamiki wiary. Wiara człowieka ma charakter dynamiczny, a nie statyczny. Nie jest ona zespołem norm, wskazań, rytów i symboli. Jest to pewien sposób istnienia człowieka¹⁰⁶, który wpływa na jego stosunek do siebie i do innych. Wiara jest procesem, który ciągle się rozwija; to stawianie siebie w świetle Chrystusa. Jest też odpowiedzią człowieka na słowo Boże do niego skierowane. Wiara otwiera człowieka na tajemnicę Boga. Stanowi akt osobowy, który polega na zespoleniu człowieka z Bogiem. Ze swej natury jest ona posłuszeństwem okazywanym Bogu (por. Rz 1, 5; 6, 17; 2 Kor 10, 5) z racji uznania przez człowieka swej ograniczoności i słabości¹⁰⁷.

Wiara chrześcijańska ma charakter ofiary i uczestnictwa człowieka w paschalnej ofierze Chrystusa (por. Flp 2, 7; Rz 15, 16). To przeżywanie kontaktu ze Zmartwychwstałym. Wezwanie Chrystusa jest ustawicznym zaproszeniem do ciągłego przemieniania sposobu myślenia (gr. *metanoia*) i do osobistej więzi z Nim. Wiara ma charakter dialogiczny. Stawia człowieka w sytuacji zobowiązania do podejmowania trudu pogłębiania wiary i właściwego odczytywania woli Bożej. Zakłada to proces bycia uczniem Chrystusa¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 109n.

¹⁰⁵ Por. tamże; E. Materski, *Katecheta*, w: *Encyklopedia Katolicka*, dz. cyt., kol. 1014n.

¹⁰⁶ Por. Z. J. Zdybicka, *Religia i religioznawstwo*, Lublin 1988, s. 17.

¹⁰⁷ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 114n.

¹⁰⁸ Por. tamże, s. 115.

Konieczność stałej formacji katechetów wynika z obowiązku poznania nauczania Kościoła, ze zmieniających się koncepcji i modeli katechezy, a także zmian zachodzących w mentalności ludzi oraz w ich kulturze¹⁰⁹. Konieczność dojrzewania w wierze wynika również z aktualnej sytuacji i warunków społecznych. Wychowanie do wiary dokonuje się w szerszym kontekście społecznym. W formacji katechetów należy mieć na względzie ów kontekst i jego wykorzystanie w skuteczniejszym sposobie dotarcia do ucznia. Chodzi o doskonalenie procesu komunikacji. Pomaga to w lepszym zrozumieniu problemów uczniów, specyfiki środowiska i warunków, w których żyją. Warto zwrócić uwagę na kontakty katechety z rodzicami uczniów. Może to usprawnić proces dojrzewania religijnego młodego człowieka¹¹⁰. Postawa katechety będzie miała też wpływ na postawę rodziców i ich stosunek do religii. Katecheta powinien sam umieć budować komunię z katechizowanym, jego rodziną oraz ze szkołą. Winien także uczyć budowania komunii z proboszczem i jego współpracownikami¹¹¹.

W katechizacji najpierw potrzebni są dobrzy katecheci, a dopiero potem programy i metody katechetyczne. W dokumentach katechetycznych zwraca się uwagę na konieczność stałej formacji katechetów. Wydaje się, że należy dzisiaj zweryfikować, czy proces formacji katechetów jest dobrze zaplanowany, czy przygotowuje katechetów do pracy we współczesnym świecie. Koniecznym jest utworzenie miejsca, gdzie katecheci będą mogli konstruktywnie rozmawiać o nurtujących ich problemach dotyczących katechizacji. Działania związane z przygotowaniem teoretycznym, biblijnym, liturgicznym, teologicznym, pedagogicznym, metodologicznym, należy skorygować i dostosować do praktyki katechetycznej¹¹².

Formacja katechetów powinna mieć na celu przygotowanie do pracy apostołskiej w najszerszym tego słowa znaczeniu. Nie można bowiem pracy katechetów zacieśnić li tylko do sali lekcyjnej. Jest to ewangelizacja życia środowiska wychowanków, czyli wprowadzanie wartości Ewangelii w życie społeczne. Na katechecie spoczywa więc ogromna odpowiedzialność. Formacja musi być ukierunkowana na pełny rozwój osoby ludzkiej, która będzie zdolna do ofiarnej służby Ewangelii. Winna ona być ciągle inspirowana, aby skuteczniej katechizować, służąc ludziom i Bogu¹¹³.

¹⁰⁹ Por. S. Kulpaczyński, *Formacja katechetów*, w: *Encyklopedia Katolicka*, dz. cyt., kol. 390; K. Nycz, *Formacja...*, art. cyt., s. 6n.

¹¹⁰ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza...*, dz. cyt., s. 117.

¹¹¹ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja...*, art. cyt., s. 116.

¹¹² Por. tamże, s. 124.

¹¹³ Por. B. Rozen, *Ewangelizacyjny wymiar katechezy...*, art. cyt., s. 200nn.

Bibliografia

- Adamczyk D., *Postawa służby na wzór Chrystusa – istotą samowychowania nauczyciela*, w: *Pedagogiczna inspiracja w nauczaniu Jana Pawła II*, red. M. Nowak, C. Kalita, Biała Podlaska 2005, s. 372–375.
- Bagrowicz J., *Katecheta – chrześcijański wychowawca*, w: *Postawy katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1996, s. 62.
- Bartos M., *Kontakty katechety z młodzieżą*, „Katecheta”, 23 (1979), s. 20–24.
- Bętkowska B., *Istotne cechy osobowości katechety*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 3 (2002), s. 8–10.
- Chlewiński Z., *Formacja*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. L. Bieńkowski, P. Hemperek, S. Kamiński, J. Misiurek, K. Stawecka, A. Stępień, A. Szafrąński, J. Szlaga, A. Weiss, Lublin 1989, kol. 389.
- Cogiel M., Sz wajcok A., *Ukierunkowanie ewangelizacyjne katechety oraz aspekty aksjologiczne wychowania u progu III tysiąclecia chrześcijaństwa*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 189–196.
- Dziewiecki M., *Empatia i asertywność jako korelaty dojrzałości człowieka*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 2 (2002), s. 5–20.
- Dziewiecki M., *Psychopedagogiczna formacja katechetów w obliczu nowej ewangelizacji*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 161–188.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska Catechesi tradendae (CT)*, Rzym 1979.
- Jan Paweł II, *Encyklika Redemptor hominis (RH)*, Rzym 1979.
- Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Bóg Ojciec*, Kraków – Ząbki 1999.
- Konferencja Plenarna Episkopatu Polski, *Polskie dyrektorium katechetyczne*, Warszawa 2001.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Rzym 1997.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna „Directorium catechetisticum generale” (DCG)*, Rzym 1971.
- Kiciński A., *Współczesna formacja katechetów*, RT 6 (2005), s. 109–125.
- Koska W., *Katechetyka*, Poznań 1987.
- Kudasiewicz J., *Służba istotną treścią chrześcijańskiego powołania*, w: *Jan Paweł II naucza*, red. Z. Zdybicka, Lublin 1982, s. 211–229.
- Kulpaczyński S., *Formacja katechetów*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. L. Bieńkowski, P. Hemperek, S. Kamiński, J. Misiurek, K. Stawecka, A. Stępień, A. Szafrąński, J. Szlaga, A. Weiss, Lublin 1989, kol. 390n.
- Kulpaczyński S., *Katechetyczna dydaktyka modlitwy*, Lublin 1989.
- Łabendowicz S., *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła i literaturze katechetyczno-dydaktycznej po Soborze Watykańskim II*, Sandomierz 1997.
- Łabendowicz S., *Formowanie postawy katechety*, RT 6 (1998), s. 191–222.
- Majcher E., *Osobowość katechety*, w: *Katecheta w szkole*, red. J. Krucina, Wrocław 1992, s. 134.
- Majewski M., *Katecheza antropologiczna na tle współczesnych tendencji katechetycznych*, Lublin 1977.

- Majewski M., *Katecheza permanentna*, Kraków 1989.
- Materski E., *Katecheta*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. A. Szostek, B. Migut, E. Gigilewicz, Lublin 2000, kol. 1014n.
- Misiaszek K., Potocki A., *Katecheta i katecheza w polskiej szkole*, Warszawa 1995.
- Murawski R., *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, „Katecheta”, 5 (1974), s. 196–201.
- Nycz K., *Formacja katechetów*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 4 (2001), s. 5–14.
- Paweł VI, Adhortacja apostołska *Evangelii nuntiandi* (EN), Rzym 1975.
- Pomianowski R., *Prawidłowości kontaktu wychowawczego w katechizowaniu młodzieży*, „Homo Dei”, 4 (1974), s. 262–270.
- Pomianowski R., *Ważność tożsamości osobowej katechety w interakcji katechetycznej*, w: *Formacja katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1990, s. 40
- Poręba P., *Psychologiczne uwarunkowania katechizowania młodzieży na poszczególnych etapach rozwoju*, „Homo Dei”, 41 (1972), s. 134–143.
- Potocki A., *Ewangelizacja w katechezie i kłopoty z autorytetem*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 73–87.
- Rozen B., *Ewangelizacyjny wymiar katechezy w ujęciu ks. Józefa Wojtukiewicza*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 197–212.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002.
- Uchacz S., *Osobowość katechety młodzieżowego*, w: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, red. R. Murawski, Warszawa 1989, s. 364–373.
- Zajac M., *Katecheta w społeczeństwie pluralistycznym*, w: *W poszukiwaniu kształtu katechezy*, red. B. Klaus, Tarnów 2000, s. 220–229.
- Zdybicka Z.J., *Religia i religioznawstwo*, Lublin 1988.
- Zellma A., *Kompetencje emocjonalne nauczyciela religii jako warunek skutecznej katechizacji młodzieży*, RT 6 (2005), s. 263–276.

Summary

NECESSITY OF THE FORMATION OF A CATECHIST AS A CHRIST'S DISCIPLE

A catechist fulfils an essential role in the process of catechization. Formation of pupils' religious attitude depends largely on his attitude and personal maturity. First, a catechist should himself well learn and accept the teaching about God's revelation. Then he will be able to pass it onto his pupils and so to bring them to Jesus Christ. The service of God's word demands the disciple attitude from the catechist's side and this process is never-ending. In the consequence, the disciple attitude demands from a catechist taking the role of a servant. The friendship with Christ gives birth to the attitude of the service of God's word. A catechist should guide a pupil to develop his life potential. A pupil should be accompanied by a catechist in his personal development; therefore in the process of the catechist formation very important is the formation of his personality and attitudes. The achievement of Christian credibility

demands the identity of knowledge and life and the ability of passing through the personal conversion. The right of bringing up the others may only be given to a person who unceasingly brings up himself. A catechist first of all has to answer by his life the Lord's call. This requires from him the commitment so that the Christ's life radiates from his person. His life will then authenticate the prophesied word. A catechist being a witness cannot focus pupil's attention on him. He has to point on Christ through his life unanimous with the values of the Gospel. The effectiveness of the catechistic work depends largely on the catechist's holiness. The catechist formation should take into account the theological, pedagogical-didactic, psychological and spiritual preparation. This process should be well planned and constantly verified.

(tłum. ks. Przemysław Kantyka)

Dr hab. Dariusz ADAMCZYK – ur. w 1970 r. w Skarżysku-Kamiennej. Uzyskał tytuł doktora teologii z zakresu teologii pastoralnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, a habilitację z nauk teologicznych w zakresie katechetyki w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Obecnie jest profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wykłada etykę na Wydziale Pedagogicznym Artystycznym. Jest autorem kilkunastu artykułów naukowych i popularnonaukowych z zakresu teologii biblijnej, katechetyki i pedagogiki. Publikuje głównie na łamach Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Communio” oraz w „Zeszytach Formacji Katechetów” – kwartalniku wydawanym przez Instytut Teologiczny UKSW w Radomiu. Publikacje książkowe: *Starotestamentalne cytaty w Ewangelii według świętego Mateusza i ich zastosowanie w aktualnych polskich podręcznikach do katechizacji. Studium biblijno-katechetyczne* (Kielce 2006); współautor: *Od filozofii do teologii. Rozważania o wartościach* (Kielce 2007).